

לכבוד שבת קדש – פרשת משפטים תש"ף

וזהב הארץ ההיא טוב – זו תלמודה של א"י

דף שבועי לעיסוק בסוגיות ארץ ישראליות – נכתב ע"י חגי צמיר

ועבור מקנהו. בלא קביעת מנת חוקו של כל אחד ממי הבאר, קשה לתאר ולדמיין את מה שעלול היה לקרות כאשר שישים ריבוא אנשים צמאי מים, לאחר שלושה ימי הליכה במדבר, היו מתנפלים על המים. . . במרה הועמד לראשונה עם העבדים, שיצאו זה עתה לחירות, במבחן של כבוד הדדי, של התחשבות בזולת, ובעיקר - של משמעת. כל אלו הם מושגים ראשוניים ויסודיים בדרך לבניין חברה מתוקנת, עם ולאום; מושגים ראשוניים בדרך לחירות. . . כך גם בפרשת המן. אין אנו יודעים כמה מן ירד בכל יום, אך גם אם ירד בשפע - אין אדם יכול לאמוד מראש מהי הכמות הדרושה למיליוני הפיות הרעבים שניזונו מן המן. היה ברור שהמן צריך להספיק לכולם. אנשים שיקחו יותר מכדי מחייתם - עלולים לגרום לכך שלשכנם יחסר. יש כאן מבחן של כבוד לבני חורין, שאינם מקבלים את מנת מזונם הקצובה מאדוניהם אלא רשאים ללקוט אותה, ויכולים היו - לולא המצווה ואילו רצו בכך - ליטול לעצמם יותר".

השראת שכינה באה במעשי היום יום שבין אדם לחברו – אלוהים ניצב בעדת אל. כך כאשר יתרו הציע למשה איך לנהל את מערכת המשפט ענה משה כִּי יָבֵא אֵלֵי הָעָם לְדַרְשׁ אֱלֹהִים. לבוא למשפט בין אדם לחברו זה לדרוש את ה', לחפש את המשמעות והתוכן והשראת שכינה בכל דבר ודבר בעולם. וכך מסביר הרמב"ן על הפסוק "ועשית הישר והטוב" (דברים ואתחנן ו:יח) **וזה ענין גדול, לפי שאי אפשר להזכיר בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו וכל משאו ומתנו ותקוני הישוב והמדינות כלם, אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה, כגון 'לא תלך רכיל'... וכיוצא בהן, חזר לומר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר בכל דבר, עד שיכנס בזה הפשרה ולפנים משורת הדין, ... ואפילו מה שאמרו (יומא פו א) פרקו נאה ודבורו בנחת עם הבריות, עד שיקרא בכל ענין תם וישר:**

כך ניתן להבין אולי, מדוע פתחה התורה את פרשת משפטים בעניני עבד. ההבחנה בין עבד לבן חורין. העבד מקבל את מנת יומו מאדונו. הוא כפוף לאדונו, ואינו נאלץ לחשב בכל מעשה שעושה כיצד עליו לנהוג. כך גם ניתן להבין אולי את פשר רצינת אוזנו של העבד הבוחר להישאר עבד ואינו רוצה להפוך לבן חורין. **"עבדי הם ולא עבדים לעבדים"**, "רק עבד ה' הוא לבדו חופשי". מבחנה של החירות אינו ביכולתו של אדם לעשות ככל העולה על רוחו, אלא ביכולתו לפעול כרצונו ומתוך בחירה חופשית, ויחד עם זאת - להישאר אדם במובן המוסרי, האנושי והתרבותי. לכן, זהו גם מבחנם של חברה בת-חורין ושל עם בן-חורין. הדינים והמשפטים מגדירים חברה בת חורין הקובעת כללים המאפשרים חיים

זה עתה הסתיים המעמד המיוחד והמרגש של מתן תורה. מעמד מרגש ומיוחד ונתקרבנו ונתעמדין תחת ההר וההר בָּעַר פֶּאֶשׁ עַד-לֵב הַשָּׁמַיִם הַשֶּׁדָּ עָנַן וְעַרְפֶּל: וַיְדַבֵּר ה' אֵלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שֹׁמְעִים וּתְמוֹנָה אֵינְכֶם רֹאִים זוֹלַתִּי קוֹל: וַיִּגַּד לְכֶם אֶת-בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֵׂת הַדְּבָרִים וַיְכַתְּבֶם עַל-שְׁנֵי לְחוֹת אֲבָנִים: (דברים פרק ז:יא-ג).

עם ישראל עומד ומאזין לדבר ה' ומצפה למצוות שיינתנו – "נעשה ונשמע". ברגע זה תבוא התורה ותאמר וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁיִם לִפְנֵיהֶם. לא שבת ופסח ויום הכיפורים, לא תפילין וטלית ושאר מצוות הקושרות, כביכול, בין האדם לקב"ה. אלא דווקא משפטים, דינים, הדברים היוצרים את חיי היום יום בין אדם לחברו. הפרשה פותחת בו' החיבור כדי לחבר את הדברים למה שהיה לפני כן. על כך אמר רש"י בעקבות חז"ל **ואלה המשפטים - כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים, ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני.** חז"ל במדרש הוסיפו ואמרו ר' ישמעאל אומר ואלה מוסיפין על העליונים, מה עליונים מסיני, אף תחתונים מסיני. ר' יהודה אומר ואלה המשפטים, הוסיף על המשפטים שבמרה, ...רשב"י אומר מה ראו דינים לקדם לכל המצוות, למדנו שכל זמן שיש דין בין אדם לחבירו תחרות ביניהם, ותפסק להם הדין נעשה שלום ביניהם, וכן יתרו אמר וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום (שם יח כג):

(פסיקתא זוטרתיא שמות פרשת משפטים פרק כא סימן א)

קיום משפטים ודינים הוא המתכון הבטוח להשכנת שלום בין בני אדם. שלא יהיה בליבו של אדם על חברו. כך מסביר המדרש את הסיבה לכך שהקב"ה לא הוביל את העם ישירות ממצרים לארץ ישראל דרך ארץ פלישתים. כי אמר אלקים פן ינחם העם אמר הקדוש ברוך הוא אם אני מכניסן דרך פשוטה עכשיו הן מחזיקין בשדות ובכרמים ובטילין מן התורה אלא הריני מקיפן למדבר ארבעים שנה ויאכלו את המן וישתו מי באר והתורה מתישבת בגופן. מכאן היה ר' שמעון בן יוחאי אומר לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי מן (מכילתא דרשב"י פרק יג)

לכאורה ניתן להבין כי נתינת המן היתה כדי לאפשר לאנשים זמן פנוי ללמוד תורה. אך כפי שהסברנו כבר לפני מספר שבועות המתקת המים במרה וירידת המן הם המבחן והנסיון ליכולת לחיות האחד עם השני בצורה תקינה וישרה. וכך כתבנו בדף לפרשת בשלח: "מהו אם כן החוק שקבע ה' במי מרה? כשהומתקו מי הבאר, קבע ה' חוק - מכסה ומידה - כמה מים זכאי כל אדם לשאוב עבור עצמו, עבור משפחתו

בצוותא, תוך התחשבות הדדית, לא רק לחשוב על עצמך ולקחת את מה שנדמה לך שמגיע לך. ההיפך מחירות - הוא הטרור, בו באופן אלים, ללא התחשבות בפגיעה אפשרית באנשים חפים מפשע, אתה מבצע מעשים כי אתה חושב שהם יקדמו את המטרה בה אתה מאמין. זהו אחד מהמאבקים הבולטים בין תרבות המוסר המאפיינת את החברה המערבית, לבין עולם הטרור.

אחד האירועים ההרואיים והמופלאים במאבק זה היה מבצע אנטבה. שחרור בני ערובה שנחטפו לאוגנדה, במסירות נפש עצומה, ונטילת סיכונים כדי לקדם את החירות, והפיכת החטופים לבני חורין.

ההולך על שביל הסנהדרין ומתקדם מצומת בית רימון מזרחה, נתקל בחורשה של ק"ל - "חורשת ברוס מקנזי". אלפי הנוסעים העוברים בסמוך לחורשה מידי יום לא יודעים מי היה האיש. כמו במהלך חייו, המסתורין אופף את דמותו של האיש שלפי פרסומים זרים עזר רבות להצלחת מבצע אנטבה.

מקנזי נולד ב-1919 בדרום אפריקה, ובצעירותו רכש השכלה חקלאית. במלחמת העולם השנייה הצטרף לחיל האוויר הדרום-אפריקאי, ושירת תחת חיל האוויר המלכותי הבריטי. ב-1946 היגר לקניה, ועסק בחקלאות. ב-1945 נישא ונולדו לו שלושה ילדים. לימים התגרש ונישא בשנית. מקנזי היה דמות ססגונית שניצל את קשריו ותכונותיו האישיות והפך לסוכן מודיעין בריטי, שחי ופעל בבית על גדת אגם ויקטוריה. הוא היה סוכן מודיעין, מדינאי, טייס נועז, יועץ צבאי, איש עסקים, צייד ודייג מומחה, שהכיר את כל מי שצריך להכיר בעשרות ארצות. קשרים אותם ניצל כדי לסייע למדינת ישראל, מתוך אהדה גדולה לעם היהודי, ולמפעל הציוני. כך אמרו בישראל אלה שניהלו מערכת קשרים עניפה וידידותית איתו ועם גורמי שלטון אחרים בקניה - "ברוס מקנזי היה נדבך חשוב בתוך קבוצה של אנשים יוצאי אנגליה, שהיו פזורים ברחבי יבשת אפריקה, ואשר בהשקפת עולמם היו אוהבי ישראל... מקנזי, שהיה גבר כעל גוף גדול וחזק, אמיץ לב, חובב חיים ובעל חוש הומור, היה איש מודיעין ממדרגה ראשונה, אשר יצר קשרים חשובים עבור שולחיו, סייע לא מעט לישראל בכל מיני אירועים שהתערבותו היתה נדרשת". ב-1957 הצטרף למועצה המחוקקת של קניה. ב-1959 התמנה לשר החקלאות. מ-1962 שימש כשר ההתיישבות, עד פרישתו מהחיים הפוליטיים ב-1970. ב-1963 נבחר לבית המחוקקים

כחבר מטעם מפלגת האיחוד האפריקני הלאומי, מפלגתו של ג'ומו קניאטה. כשר בממשלת קניה, הגיע מקנזי אל קולונל דייוד סטרלינג אשר יחד איתו הקים את יחידת ה.ס.א.ס. - היחידה הבריטית ללוחמה בטרור ולתפקידים מיוחדים כדי להקים יחידה דומה בקניה. מקנזי שהיה לו מנדט מיוחד לביצוע משימות ותפקידים מיוחדים, תרם בהקמת היחידה, תרומה נכבדה להבטחת יציבות משטרו של קניאטה, וכל זאת על רקע, מתיחות בין-שבטית גדולה אשר ליוותה את צעדיה הראשונים של קניה העצמאית.

פעילותו כאיש מודיעין וקשריו עם ישראל הביאו על פי פרסומים בעיתונות האפריקנית והאמריקנית, לפעולות סיוע לסיירת מטכ"ל בחניית ביניים, תדלוק ועוד על אדמת קניה, בעת מבצע אנטבה ותרמה להצלחת המבצע.

בחודש מאי 1978 הגיע מקנזי לאוגנדה בשליחותו של ג'ומו קניאטה, כדי לתקן את מערכת היחסים הכלכלית והמדינית בין שתי הארצות שנפגעו בעקבות עזרתה של קניה בשחרור חטופי מטוס "אייר-פראנס" באנטבה. הפגישה עברה בשלום אך עם תום הפגישה חזרו מקנזי וחבריו למטוס שחנה בשדה התעופה באנטבה. בעמדו על מזרקות המטוס העניקו לו קציניו של אמין שי מיוחד במינו: פוחלץ של ראש אריה. מקנזי שלא יכול היה לסרב לקבלת השי, מחשש ליצירת תקרית דיפלומטית והעלבת אידי אמין, נאלץ לקבלו. בעת שהמטוס היה באוויר מעל ימת ויקטוריה בדרכו לניירובי, התפוצץ באוויר וכל נוסעיו נספו. אידי אמין לא הודה מעולם בחיסולו של מקנזי,

ב-1992 החליטה קהילת המודיעין להעניק למקנזי את "אות יקיר הסתר", המוענק לאנשים, שסייעו בהתנדבות וללא כל תמורה למבצעים חשאיים של מדינת ישראל, לעתים תוך סיכון חייהם וחירותם. וכך אמרה אשתו שקיבלה את האות בשמו - **"וכשעמדתי, ובהתרגשות גדולה קיבלתי את 'אות יקיר הסתר' עבור פועלו של ברוס למען קהילת המודיעין וישראל, יזעתי, שהוא נמצא איתי, ואינני צריכה להתבטא בשמו, הוא הרי איתי יחד ועם כל יידינו בישראל."** לזכרו, נטעה קבוצת יידיים - אנשי המודיעין בישראל, חורשה לאות הערכה על פעלו וידידותו לישראל, ושלט הוצב במקום. לצערנו, השלט שהוצב שם בעבר - הוסר. אין יותר זכר בשטח לברוס מקנזי = שתרם את חלקו למבצע אנטבה ויתכן ששילם על כך בחייו.

וכך אמר ברנרד שו **"מובנה של חירות - אחריות, ולכן רוב בני האדם חוששים ממנה."** - מי ייתן ונדע לקחת אחריות זו ולהנחילה לעולם ולצאצאינו.

בברכת שבת שלום ומבורך - הגי עמיצור

<https://www.mlh-gsi.org/> לצפייה בדפים קודמים

<https://lp.vp4.me/fw3x> לקבלת הדף במייל היכנסו לקישור